

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра нової та новітньої історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної, науково-педагогічної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С. В.

15 березня 2017 р.

**Гетьманщина: політика і суспільство
в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.**

РОБОЧА ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

галузь знань 03 – "Гуманітарні науки"

спеціальність 032 "Історія та археологія"

за напрямом підготовки

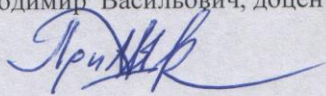
6.020302 "Історія"

Луцьк – 2017

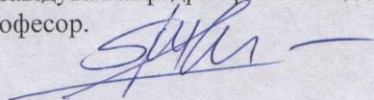
Робоча програма навчальної дисципліни «Гетьманщина: політика і суспільство в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.» для студентів за спеціальністю: 032 «Історія та археологія»

«28» лютого 2017 р. 32 с.

Розробник: Пришляк Володимир Васильович, доцент кафедри нової та новітньої історії України, канд. іст. наук.

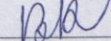

Рецензент: Шабала Я. М., завідувач кафедри археології, давньої та середньовічної історії України, докт. іст. наук, професор.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри нової та новітньої історії України

протокол № 9 від 28 січня 2017 р.

Завідувач кафедри (проф. Баран В. К.)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією історичного факультету

протокол № 4 від 2 березня 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (інституту) (Карліна О. М.)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № 6 від 15.03. 2017 р.

Вступ

Програма вибіркової навчальної дисципліни “Гетьманщина: політика і суспільство в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю: 032 «Історія та археологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є національна за змістом і формою козацька автономія – Військо Запорозьке у складі Російської імперії в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст. в контексті модернізації та трансформації суспільно-історичних процесів у Центрально-Східній Європі ранньомодерної доби.

Міждисциплінарні зв’язки: історія Центрально-Східної та Західної Європи раннього Нового часу, історіографія та історіософія XIX – XX ст.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Питання історіографії, археографії, палеографії історії козацької України останньої чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.
2. Політична, економічна і культурна історія козацького Гетьманату в останній чверті XVII – XVIII ст.

1. Опис навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом напряму підготовки (спеціальності) і представляється у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів <u>1,5</u>	галузь знань 03 – «Гуманітарні науки»	вибіркова
Модулів <u>2</u>	спеціальність: 032 «Історія та археологія»	Рік підготовки <u>3</u>
Змістових модулів <u>2</u>		Семестр <u>6</u>
ІНДЗ: <u>є</u>		Лекції <u>14</u> год.
Загальна кількість годин <u>54</u>		Практичні (семінари) <u>10</u> год.
Тижневих годин (для денної форми навчання): аудиторних <u>4</u> самостійної роботи <u>0,8</u> консультації <u>0,7</u>	Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр	Контрольні <u>3</u> год.
		Самостійна робота <u>16</u> год.
		Індивідуальна робота <u>14</u> год.
		Консультації <u>3</u> год.
		Форма контролю: <u>залік</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Гетьманщина: політика і суспільство в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.” є ознайомлення студентів з актуальними проблемами дослідження та сучасного висвітлення одного зі знакових періодів української історії – козацько-гетьманської держави Війська Запорозького, його суспільства, економіки та політики, історіографії, джерелознавства, політичної та соціальної історії і спрямована на навчання студентів бакалаврату комплексному застосуванню та використанню історичної методології для з’ясування проблемних тем і суперечливих моментів цього періоду. Предметом вивчення навчальної дисципліни є національна за змістом і формою козацька автономія – Військо Запорозьке у складі Російської імперії в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст. в контексті модернізації та трансформації суспільно-історичних процесів у Центрально-Східній Європі ранньомодерної доби.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Гетьманщина: політика і суспільство в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.” є засвоєння студентами різних наукових трактувань та вироблення ґрунтовної власної точки зору з приводу історіографії, археографії, палеографії та фактографії наукової проблематики з історії Гетьманщини кінця XVII – XVIII ст. у сфері політики, економіки, соціуму та культури, розвиток мотивації студентів до професійного вдосконалення в напрямі самостійного опрацювання нових історичних досліджень; стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку; розвиток практичних вмінь і навичок розв’язання наукових проблем з історії окресленого періоду.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основні тенденції в історичному розвитку Гетьманської України;
- перебіг подій в історії України козацько-гетьманської доби; історичні персоналії козацької України;
- загальноєвропейські та національні особливості історичних явищ; соціальні процеси в Україні окресленого періоду,
- понятійно-термінологічний апарат;

вміти :

- засвоювати і переосмислювати вузлові питання української історії доби Гетьманщини;
- аналізувати джерела та історіографію питань, що перебувають в полі зору українських та іноземних дослідників;
- застосовувати сучасні підходи до їх трактування;

- використовувати і перевіряти дані із всесвітньої мережі Інтернет;
- підтримувати конструктивну дискусію;
- інтерпретувати результати власних досліджень та формулювати обґрунтовані висновки.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 годин / 1,5 кредитів ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Теми лекцій і практичних занять.

1 змістовий модуль. Питання історіографії, археографії, палеографії історії козацької України останньої чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.

Вступна лекція (2 год.)

Структура і основні завдання спецкурсу.

Термінологія і періодизація історії Гетьманщини.

Особливості адміністративно-політичного устрою, центрального та місцевого управління Гетьманської України.

Література:

Адміністративно-територіальний устрій Лівобережної України 50–х років XVIII ст.: Каталог населених пунктів (за архівними матеріалами податкових реєстрів) / Упоряд. Т. Н. Цимбал. – К.: Археограф. комісія, Ін-т історії АН УРСР, 1990.

Горобець В. Політичний устрій українських земель другої половини XVII – XVIII століть: Гетьманщина, Запорожжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2000.

Грушевський М. С. Очерк истории украинского народа. – К.: Наук. думка, 1991. – 2-е изд.

Дядиченко В. А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII-XVIII ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959.

Лисяк-Рудницький І. Проблеми термінології та періодизації в українській історії // Історичні есе: У 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т. 1. – С.41-47.

Пришляк В. Періодизація історії Гетьманщини: дискусійні питання // Четвертий Міжнародний конгрес україністів. – Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. – Історія. Ч.1.: Від давніх часів до початку XX ст. – Одеса; Київ; Львів: МАУ, 1999. – С. 206–212.

Rethinking Ukrainian History / Ed. Ivan L. Rudnytsky, John-Paul Himka. – Edmonton, 1981.

Тема 1. Джерельна база для вивчення історії Гетьманщини (4 год.)

Загальний огляд та класифікація джерел з історії Гетьманської України.

Документи з історії Гетьманщини у фондах ЦДІА України у Києві та Інституту рукопису НБ ім. В.І. Вернадського НАН України та інших архівосховищах і бібліотеках України та інших країн.

Палеографія українського скоропису XVII-XVIII ст. Акти державного управління: законодавчі акти, пам'ятки українського права, матеріали Законодавчої комісії 1767 р., документи центральних і місцевих установ (Генеральної військової, полкових і сотенних канцелярій). Ревізії та описи: компути, ревізії, ревізькі казки, Генеральне слідство про маєтності, Рум'янцевський опис, матеріали генерального межування, картографічні матеріали. Мемуари (діаруші) та історичні твори. Іноземні джерела.

Архівні публікації джерел. Українські архівісти - публікатори джерел з історії Гетьманщини.

Література:

Публікації джерел

Батурицкий архив и другие документы по истории Украинского гетманства 1690–1709 гг. / Сост. Т. Г. Таирова-Яковлева. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2014.

Бовгиря А. Козацьке історіописання в рукописній традиції XVIII ст.. Списки та редакції творів. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2010.

Величко С. Літопис / Пер. з книжн. укр мови В. Шевчук. – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2.

Вінтоняк О. Україна в описах західноєвропейських подорожників другої половини XVIII століття. – Львів; Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1995.

Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. документів. – К.: Наук. думка, 1993.

Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст.: Зб. акт. документів. – К.: Наук. думка, 1981.

Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підгот. до вид. В. А. Передрієнко. – К.: Наук. думка, 1976.

Каталог колекції документів Київської археографічної комісії 1369-1839. – К.: Наук. думка, 1971.

Короткий опис Малоросії (1340–1776) / Підгот. до друку, вс. ст. А. Бовгирі. – К.: Стило, 2012

Короткі українські регіональні літописи / Упоряд. В. Шевчук. – К.: Кліо, 2016.

Крман Даніел. Подорожній щоденник (Itinerarium 1708–1709). – К.: Вид. центр “Просвіта”, Вид-во ім. Олени Теліги, 1999.

Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. – К.: Тов. «Знання», 1992.

Літопис Мгарського монастиря (1682-1775) / Пер., публ. і прим. В.Шевчука // Пам'ять століть. – 1997. – № 1. – С.11–36.

Літопис Самовидця / Упоряд. Я. Дзира. – К.: Наук. думка, 1971.

Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст. – К.: Наук. думка, 1986.

Малі українські діярії XVII – XVIII ст. / Упоряд. В. Шевчук. – К.: Кліо, 2015.

Ніжинський літопис XVIII століття / Публ. М. Корпанюка // Записки НТШ. – Т.ССXXXI: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Львів, 1996. – С. 473–482.

Політична історія Гетьманщини XVIII ст. у документах і матеріалах / Укл. Л. Мельник. – К.: ІЗМН, 1997.

Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 року / Підгот. К. Вислобоков. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 1997.

Приватні листи XVIII ст.: Пам'ятки української мови / Підгот до вид. В.А. Передрієнко. – К.: Наук. думка, 1987.

Собрание малороссийских прав 1807 г. - К.: Наук. думка, 1993.

Ханенко М. Діаріуш, або журнал... / Пер., публ. та прим. В.Шевчука // Київ. старовина. – 1993. – № 6. – С.21–47; 1994. – №1. – С.10–34.

Черниговская летопись. 1587-1750 //Архіви України. – 1989. – № 5. – С.57–67.

* * *

Монографії і статті

Гирич І. Б. Організація М. С. Грушевським археографічної роботи у Львівський період життя й діяльності (1894–1914 рр.) // Укр. іст. журн. – 1997. – № 1. – С.72-86.

Горобець В. Й. Діаріуші – визначні пам'ятки української писемності XVIII ст. // Історичні джерела та їх використання. – К.: Наук. думка, 1972. – Вип.7. – С.102-114.

Горобець В. Мова і стиль української документації часів Гетьманщини XVIII ст. // Між сусідами / Między sąsiadami. Альманах фундації св. Володимира. – Kraków, 1993. – Вип. II – Т. III. – С. 90–93.

Горобець В. Лексика історично-мемуарної прози першої половини XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1979.

Литвиненко М. А. Джерела історії України XVIII ст. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1970.

Панашенко В.В. Палеографія українського скоропису другої половини XVII ст. (на матеріалах Лівобережної України). - К.: Наук. думка, 1974.

Пришляк В. Григорій Граб'янка (Історико-генеалогічна розвідка) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. [зб. наук. праць]. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. – Вип. 20: ACTES TESTANTIBUS: [ювілейний зб. на пошану Леонтія Войтовича]. – С. 550–568.
http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uks/2011_20/36_Prushlyak.pdf

Пришляк В. Записна книга Лубенського полку 1730 року // Український археографічний щорічник. – К.: Археографічна комісія НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України; Український письменник, 2012. – Нова серія. – Вип. 16/17. – С. 694–700.
http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/uashch/2012_16-17/Pryshl.pdf

Пришляк В. З листування Данила Апостола / Володимир Пришляк // Український археографічний щорічник. – К.: Археографічна комісія НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України; Український письменник, 2010. – Нова серія. – Вип. 15. – С. 384–413.
http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/uashch/2010_15/pdf/4_3.pdf

Пришляк В. В. Матеріали Архіву зовнішньої політики Російської імперії до історії Гетьманщини часів Данила Апостола / В. В. Пришляк // Архіви України. – 2013. – № 1 (283) : січень – лютий. – С. 146–161. http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_1_2013_.pdf

Пришляк В. [Рец.]: Генеральне слідство про маєтності Полтавського полку 1729–1730 / Упоряд. І. Бутич. – Полтава: Вид-во “Полтава”, 2007. – 176 с. // Український археографічний щорічник. – К.: Археографічна комісія НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України; Український письменник, 2010. – Нова серія. – Вип. 15. – С. 648–655.
http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/uashch/2010_15/pdf/4_3.pdf

Пришляк В.. Листи з України козацького полковника і гетьмана Данила Апостола (1720–1734) // Epistolografia w dawnej Rzeczypospolitej. – Т. IV. Stulecia XVI –XIX. Perspektywa historyczna i językowa [redakcja Piotr Borek, Marcei Olma]. – Kraków : Collegium Columbinum, 2013. – S. 197–224. – (Biblioteka Tradycji, nr CXXXII).

Пришляк В. Справи про Данила Апостола у фондах Російського державного історичного архіву в Санкт-Петербурзі / Miscellanea // Український археографічний щорічник. – К.: Археографічна комісія НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України; Український письменник, 2013. – Нова серія. – Вип. 18. – С. 786 –790. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uashch/2013_18/Pryshl.pdf

Пришляк В.В. Украинское гетманство в годы правления Даниила Апостола: обзор архивных коллекций документов и материалов Санкт-Петербурга // Studia Slavica et Balcanica Petropolitana / Петербургские славянские и балканские исследования. – СПб., 2013. – № 2 (14). – Июль – Декабрь. – С. 137 – 154.

Пришляк В. Універсал гетьмана Данила Апостола на Веркіївське сотництво Іванові Адамовському 1733 року // Український археографічний щорічник. – К.: Археографічна комісія НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Український письменник, 2016. – Нова серія. – Вип. 19/20. – С. 431–439. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uashch/2016_19/20/pdf/4_3.pdf

Пришляк В. “Что за прежнихъ гетмановъ резиденція гетманская была в Батуринъ” : спроба віднови гетьманської столиці за Данила Апостола // Сіверянський літопис. – 2014. – № 6 (120) : листопад – грудень. – С. 93–103. http://www.siver-litopys.cn.ua/arch/2014/6_14.pdf

Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. /Упорядник О. Коваль, І. Матяш, В.Шандра: У 3 вип. - Вип. перший (XIX ст. – 1930-ті роки).– К., 1999.

Швидько Г. Джерела з історії Гетьманщини // Укр. археогр. щорічник. Нова серія. – К.: Наук. думка, 1992. – Вип. 1. – С.274–277.

Тема 2. Гетьманщина в українській історіографії кінця XVIII ст. – початку XXI ст. (4 год.)

Методологічні засади, етапи та історіографія історичних студій. Історичні школи, центри та дослідники Гетьманщини: Д. Бантиш-Каменський, М. Костомаров, О. Лазаревський, М. Василенко, В. Модзалевський, І. Джиджора, М. Слабченко, О. Оглоблин, Л. Окиншевич, Д. Олянич, О. Апанович, В. Дядиченко, Г. Швидько, В. Панашенко, О. Гуржій, В. Горобець, О. Струкевич та ін.

ВУАНівський період студій історії Гетьманщини. Українська радянська історіографія історії Гетьманщини. Гетьманська Україна в діаспорній історичній україністиці.

Історіографічна оцінка досвіду і текстологічний аналіз праць. Політична історія: особливості суспільно-політичного устрою та соціоструктури. Економічна історія Гетьманщини: нівеляція господарської самостійності. Сучасні проблеми дослідження історії Гетьманщини.

Література:

Публікації джерел

Листування Михайла Грушевського. Т. 4: Листування Михайла Грушевського та Івана Джиджори / [упоряд. С. Панькова, В. Пришляк; ред. Л. Винар, П. Сохань, І. Гирич]. – К.; Нью-Йорк; Париж; Львів; Торонто: УІТ, ВД “Простір”, 2008. – 552 с. – (Серія “Епістолярні джерела грушевськознавства”; т. IV).

Монографії і статті

- Білокінь С. І. Київська школа академіка М.С. Грушевського // Укр. істор. журн. – 1996. – № 5. – С.106–131.
- Білокінь С. І. Український родослівник // Укр. культура. – 1991. – № 4. – С.12–13.
- Богдашина О. М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури імені академіка Д. І. Багалія (1921–1934 рр.) – Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1994.
- Ващенко В. В. Лекції з історії української історичної науки другої половини ХІХ - початку ХХ століття (М. І. Костомаров, В. Б. Антонович, М. С. Грушевський): Навч. посібник. – Дн.: ДДУ, 1998.
- Верба І. Олександр Оглоблин: життя і праця в Україні. – К.: Ін-т укр. археографії, 1999.
- Верба І. Родина Грушевських в українській історичній науці 1920-х рр. // Укр. істор. журн. – 1996. – №4. – С.131–149.
- Винар Б. Академік Михайло Слабченко // Укр. історик. – Нью-Йорк, Торонто, Мюнхен, 1982–1983. – № 3-4; 1.– С.19–39.
- Водотика С. Академік Михайло Єлисейович Слабченко: нарис життя і творчості. – К.; Херсон, 1998.
- Гриньох Н. Проблема козацько-гетьманської доби у науковому доробку українських істориків Канади після Другої світової війни // Мандрівець. – 2011. – № 4 (94) : липень – серпень. – С. 52–57.
- Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна. – Т. 8 (Україна крізь віки). – К.: Альтернативи, 1999.
- Гуржій О. І. Українська козацька держава в другій половині ХVІІ-ХVІІІ ст.: кордони, населення, право. – К.: Основи, 1996.
- Демкович-Добрянський М. Гетьманська держава і російський централізм // Сучасність. – 1993. – № 7. – С.164-167.
- Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. – К.: Українознавство, 1996.
- Заруба В.М. Постаті (Студії з історії України). – Кн.2. – Дн. Україна, 1993.
- Злупко С., Білуха А, Чуй І. Зарубіжні дослідження з економічної історії України // Вісник АН України. – 1992. – № 10. – С.100–103.
- Історична спадщина у світлі сучасних досліджень: Величко, Маркович, Маркевич, Костомаров, Яворський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1995.
- Історія Русів / Пер. І. Драча. - К.: Рад. письменник, 1991.
- Качкан В. “Проти патріотизму своєї дзвіниці” Історик Іван Джиджора зі школи Михайла Грушевського //Хай святиться ім’ я твоє. Історія української літератури і культури в персоналіях (ХІХ – перша половина ХХ ст.). Кн. 4. – Івано–Франківськ: Сіверсія, 2000. – С. 138 – 165.
- Кентржинський Б. Мазепа./ пер. зі швед.– К. : Темпора, 2013.
- Ковалевська О. Збірник “Мазепа”: реконструкція видавничого проекту 1939–1949 років. – К. : Темпора, 2011.
- Когут З. Відчитування Гетьманщини. Державотворчі державошування // Критика. – 2000. – Ч.6 (32). – С.4-8.
- Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830 / пер. з англ. – К.: Основи, 1996.
- Косачевская Е.М. Н. А. Маркевич. 1804–1860. – Л: Изд-во ЛГУ, 1987.
- Кравченко В.В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина ХVІІІ - середина ХІХ ст.). – Харків: Основа, 1996.
- Крупницький Б. Історіознавчі проблеми історії України: Зб. статей. – Мюнхен: УВУ, 1959.

- Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини ХІХ ст.). - К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1959.
- Маслак В. Ранньомодерна українська державність очима сучасних польських та російських істориків. – Кам'янець-Подільський: Рута, 2014.
- Матях В.М. Проблема державотворення в Україні ХVІІ–ХVІІІ ст. у вітчизняній історичній науці другої половини ХІХ – початку ХХ ст. // Укр. іст. журн. – 1998. – № 3. – С. 58–75.
- Оглобин О. До питання про автора “Истории Русов”. – К.: Ін-т української археографії, 1998.
- Оглоблин О. Люди старої України та інші праці / Ред. Л. Винар. – Острог; Нью-Йорк: УІТ, 2000.
- Оглоблин О. Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали / За ред. Л. Винара. – Нью-Йорк; Київ; Торонто: УІТ, історична секція УВАН у США, 1995.
- Окіншевич Л. Моя академічна праця в Україні / Передм. Я. Падох. – Львів: НТШ, 1995.
- Олександр Матвійович Лазаревський. 1834-1902: Матеріали до бібліографії /Наук. довід. вид. з історії України / Упор. Г. Забіяка. – Вип.37. – К.: Ін-т укр. археографії, 1994.
- Острячко А. Ніжинська історична школа: доба розквіту (20-і – початок 30-х рр. ХХ ст.) //Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С.31–38.
- Пінчук Ю.А. Микола Іванович Костомаров (1817–1885). - К.: Наук. думка, 1992.
- Плохий С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. М. Климчука. – К.: Laugus, 2013.
- Пришляк В. «...Визначна була се людина» // Тернопіль. – 1992. – №2. – С.38–40; передрук у зб.: Віночок тернових доль. – Бережани, 1994. – Вип.2. – С.4–13.
- Пришляк В. Гетьманщина в українській історіографії 1910 – 1930-х рр.: студії політики і суспільства / Володимир Пришляк // Міжнародний Науковий Конгрес [“Українська історична наука на порозі ХХІ століття”], (Чернівці, 16–18 травня 2000 р.): [доповіді та повідомлення] / УІТ, Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича; [відп. ред. : Л. Винар, Ю. Макар]. – Чернівці: Рута, 2001. – Т. 4. – С. 47–53.
- Пришляк В. В. Джиджора Іван // Енциклопедія історії України: [у 5 т.]. / редкол.: В.А. Смолій (голова) [та ін.]. – К.: Наук. думка, 2004. – Т. 2: Г–Д. – С. 375. <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/2.pdf>
- Пришляк В.В. Джиджора Іван Миколайович // Українське козацтво: Мала енциклопедія. – [2-е вид., доповн. і переробл.]. – К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2006. – С. 155.
- Пришляк В. Джиджора Іван // Довідник з історії України (А–Я): Посібник / За заг. ред. І.Підкови, Р.Шуста. – 2-е вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – С. 207–208.
- Пришляк В. Іван Джиджора: життєвий шлях та наукова спадщина // Михайло Грушевський і львівська історична школа / Львівські історичні праці. Матеріали засідань і конференцій. – Нью-Йорк; Львів, 1995. – Вип.1. – С. 196–205; передрук: // Михайло Грушевський і українська історична наука. Матеріали конференцій / За ред. Я. Грицака, Я. Дашкевича. – Львів, 1999. – С. 193–199.
- Пришляк В. Історія гетьманства Данила Апостола у висвітленні Івана Джиджори // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. [зб. наук. праць]. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006–2007. – Вип. 15: CONFRATERNITAS: [ювілейний зб. на пошану Ярослава Ісаєвича]. – С. 749–760. <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/670Pryshlak.pdf>
- Пришляк В. Козацький хрест на могилі Івана Джиджори в Голгочах // Пам'ятки України: історія та культура. – 2012. – № 4 (174), квітень. – С. 16–19.
- Пришляк В. Михайло Грушевський та Іван Джиджора // Михайло Грушевський і Західна Україна: Доп. і повідомл. наук конф. /До 100-річчя від початку діяльності М.Грушевського у Львівському університеті. – Львів: Світ, 1995. – С.54-56.

- Пришляк В. Наукова конференція “Іван Мазепа та його доба” в Будапешті // Проблеми славістики. – Луцьк, 2000. – № 3-4. – С. 63-65.
- Пришляк В. Природа гетьманської влади в концепції В’ячеслава Липинського / Володимир Пришляк // Літопис Волині: Всеукраїнський наук. часопис. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – Ч. 11. – С. 108 – 114.
- Пришляк В. Студентські роки Івана Джиджори (1902-1907) // На службі Клію: Зб. наук. пр. на пошану Любомира Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000. – С. 380-392
- Пришляк В. Україна першої половини XVIII століття в історичних розвідках І.М. Джиджори //Екологія культури: історія, традиції, сучасність: Тези доп. та повідомл. молод. конф. - Львів, 1990. – С. 106–107.
- Пришляк В.В. Український історик Іван Джиджора // Український історичний журнал. – 2006. – № 6 (471). – С. 56–77.
<http://www.history.org.ua/JournALL/journal/2006/6/3.pdf>
- Санцевич А.В. Видатний український історик М.Є. Слабченко. - К.: Ін-т історії України, 1993.
- Сарбей В.Г. Історичні погляди О.М. Лазаревського. – К.: Наук. думка, 1961.
- Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія: історія “зради” / Пер. з рос. о. Ю.Мицика. – К. Клію, 2013.
- Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського – Львів: Світ, 2016. – (Серія “Грушевськіяна”, т. 9).
- Українська історична наука в еміграції (20-30-ті роки ХХ ст.): Метод. рекомендації / Укл. Л. Коваль, Я. Серкіз. – Львів: ЛДУ, 1993.
- Швидько Г. Історія Гетьманщини XVII–XVIII ст. у висвітленні “Українського історика” // Укрїнський історик. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен, 1994. – Т. 31. – С. 57-60.
- Яковенко Н. Гетьманська Україна під колесами просвітницьких ідеалів // Сучасність. – 1997. – № 9. – С. 145–149.
- Ясь О. Історик і стиль: Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): У 2 ч. / За ред. В. А. Смолія. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2014.
- Velychenko S. National History as Cultural Process. - Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press. University of Alberta, 1992.
- Velychenko S. Shaping identity in Eastern Europe and Russia. Soviet Russian and Polish accounts of Ukrainian history, 1914–1991. – New-York: St. Martin’s Press, 1993.

2 змістовий модуль. Політична, економічна і культурна історія козацького Гетьманату в останній чверті XVII – XVIII ст.

Тема 3. Політична історія Гетьманщини (практичне заняття – 2 год.)

Політична природа та історія козацького Гетьманату:

- 1) Гетьманат доби Івана Мазепи (липень 1687 р. – вересень 1709 р.).
- 2) Гетьманування Пилипа Орлика на вигнанні (квітень 1710 р. – травень 1742 р.).
- 3) Українська козацька держава за гетьманування Івана Скоропадського та Павла Полуботка (листопад 1708 р. – грудень 1724 р.).

4) Гетьманщина наприкінці 20-х – на початку 60-х рр. XVIII ст.: від Данила Апостола до Кирила Розумовського (жовтень 1727 р. – листопад 1764 р.).

Ліквідація автономії Гетьманщини у 70-х – 80-х рр. XVIII ст.

Література:

Публікації джерел

Батуринский архив и другие документы по истории Украинского гетманства 1690–1709 гг. / Сост. Т. Г. Таирова-Яковлева. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2014.

Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. – К., 2009.

Гетман Иван Мазепа: Документы из архивных собраний Санкт-Петербурга. В 2 вып. – Вып. 1: 1687–1705 гг. / Сост. Т. Г. Таирова-Яковлева. – СПб., 2007.

Гетьманські універсали в колекції Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського / Підгот. до друку та передм. І. Ситого // Сіверянський літопис. – 1998. – № 1 (19). – С. 83–90; – № 2 (20). – С. 31–46; – № 3 (21). – С. 72–84; – № 4 (22). – С. 37–58; – № 5 (23). – С. 67–82; – № 6 (24). – С. 62–85.

Гетьманські універсали. З архіву Ніжинської полкової канцелярії та міського магістрату / Передм. і публ. О. Морозова // Київ. старовина. – 1995. – № 2 (311), березень–квітень. – С. 11–17.

Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. – К., 2007.

Листи Івана Мазепи. / Упоряд. та авт. передм. В. Станіславський. – К., 2002 – Т. 1: 1687–1691; – К., 2010. – Т. 2: 1691–1700.

Мицик Ю. Шість гетьманських універсалів XVII–XVIII ст. // Сіверянський літопис. – 2000. – № 1. – С. 88–92.

Обрання Кирила Розумовського гетьманом Лівобережної України / Публ. Н. Герасименко // Записки НТШ. – Т. ССXXXVIII: Праці Історично-філософської секції. – Львів, 1999. – С. 554–561.

Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р / Упоряд. К. Вислобоков. – К., 1997.

Прошение малороссийского шляхетства й старшин вместе с гетманом о восстановлении разных старинных прав Малороссии // Укр. іст. журн. – 1993. – № 7–8, 9.

Пункты секретные тайному советнику Федору Наумову // Укр. іст. журн. – 1993. – № 2–3. – С. 73–75.

Ситий І. Гетьманські універсали й печатки у збірці Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського // Пам'ятки України: історія та культура. – 2001. – № 1–2. – С. 149–154.

Універсали Івана Мазепи 1687–1709 / Упоряд. І. Бутич. – К.; Львів, 2002. – Ч. I. Універсали Івана Мазепи 1687–1709 / Упоряд. І. Бутич, В. Ринсевич. – К.; Львів, 2006. – Ч. II / Матеріали до українського дипломатарію.

Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / Упоряд. В. Ринсевич. – К., 2009.

Чотири документи Івана Мазепи з 1705 року / Підгот. О. Дзьобан // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т. ССXXII: Праці Історико-філософської секції. – С. 351–359.

Шерер Ж.-Б. Літопис Малоросії, або історія козаків-запорожців та козаків України, або Малоросії / Пер. з фр. – К.: Укр. письменник, 1994.

The Diariusz podrożny of Pylyp Orlyk (1720-1726) // Гарвардська бібліотека давньої письменства. Корпус текстів. – Т. V. – Cambridge, Mass.: Harvard Ukrainian Research Institute, 1989.

The Diariusz podrożny of Pylyp Orlyk (1727-1731) // Гарвардська бібліотека давньої письменства. Корпус текстів. – Т. VI. – Cambridge, Mass.: Harvard Ukrainian Research Institute, 1988.

Монографії і статті

Бантиш-Каменский Д.Н. История Малой России од водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства. – К.: Час, 1993

Горобець В. Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. – К., 2009.

Горобець В. Конфліктне повсякдення місцевої влади Гетьманату середини XVIII ст.: полковник миргородський *versus* сотник цибулевський // Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах. – Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення. – К., 2012. – С. 253–286.

Горобець В. “Образа гонору царя і гетьмана” чи боротьба за владу на сотенному рівні: справа новомлинського сотника Григорія Шишкевича (1708–1722–1732) // Соціум. Альманах соціальної історії. – Вип. 11–12. – К., 2015. – С. 210–254.

Горобець В. Конфлікт і влада в ранньомодерній Україні. Сотник новгород-сіверський проти гетьмана Війська Запорозького, 1715–1722. – К., 2016.

Горобець В. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра I. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998.

Горобець В. Україна в роки реформ Петра I. – К.: Перше вересня, 2000.

Гуржій О.І. Гетьман Іван Скоропадський. – К.: Інститут історії України НАНУ, 1998.

Гуржій О. І. Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право. – К.: Основи, 1996.

Коваленко О.Б. Павло Полуботок – політик і людина. – Чернігів: Деснянська правда / Сіверянський літопис 1996.

Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830 / Пер. з англ. – К.: Основи, 1996.

Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба / Пер. з нім.. – К.: Україна, 2003.

Крупницький Б. Гетьман Данило Апостол та його доба. – К.: Україна, 2004.

Пришляк В. Козацький Гетьманат часів Данила Апостола: протиріччя між гетьманською та імперською системами влади // СОЦІУМ. Альманах соціальної історії [голов. ред. В.Смолій; відп. ред. В.Горобець]. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – Вип. 9. – С. 159–173. <http://history.org.ua/JournALL/socium/9/9.pdf>

Пришляк В. “Коротка передишка часів Апостола”: Гетьманщина у 1727–1734 роках // Україна крізь віки: [зб. наук. праць на пошану академіка НАН України, професора Валерія Смолія]. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – С. 568–591. <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5552-4/31.pdf>

Пришляк В. Миргородський полковник Данило Апостол до і після Полтави / Володимир Пришляк // Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав: [зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф.]. – [Полтава]; Харків: ФОП Толмачова Н.Ю., 2009. – С. 299–310.

Пришляк В. Данило Апостол: сподвижник чи відступник? // Іван Мазепа і мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII ст.: [наук. зб.] / [упоряд. І. Сковчиляс]. – Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України (Львівське відділення); НТШ, 2011. – С. 112–125.

Пришляк В. Пилип Орлик і Данило Апостол: односторонці чи неприятели? // Пилип Орлик: життя, політика, тексти: [матеріали Міжнар. наук. конф. “Ad Fontes” до 300-ліття Бендерської конституції 1710 р.], (Київ, НаУКМА, 14–16 жовтня 2010 року) / [ред. Н. Яковенко]. – К.: Пульсари, 2011. – С. 207–215.

Субтельний О. Порівняльний підхід у дослідженні постаті Мазепи // Укр. іст. журн. – 1991. – № 2. – С. 125–129.

Субтельний О. Мазепинці: Український сепаратизм на початку XVIII ст. – К.: Либідь, 1994.

Subtelny O. Domination of Eastern Europe. Native Nobilities and Foreign Absolutism 1500–1715. – Alan Sutton, Gloucester, 1986.

Тема 4. Соціальна структура суспільства Гетьманської України (2 год.)

Особливості соціального портрету суспільства Гетьманщини: козацька старшина, шляхта, козацтво, духовенство, міщани, селянство.

Формування нової генерації соціальної еліти: козацька старшина; вище православне духовенство і монастирі. “Городове” козацтво.

Зміни в соціальному становищі еліти Гетьманщини у XVIII ст. Зміцнення соціально-економічної могутності урядовців. Гетьман, полковники, бунчукові, військові, значкові товариші, сотники. Військові канцеляристи. Правові чинники привілейованого становища козацької старшини і шляхти. Зміни у становищі духовенства і монастирів. Дворянська нобілітація та культурно-освітні прерогативи козацької старшини і вищого духовенства.

Посполиті. Приватні й монастирські “піддані”. Рангові, магістратські та вільні селяни. Проміжні групи. Міщанство.

Література:

Публікації джерел

Бунчукові товариші / Підг. В. Панашенко // Київ. старовина. – 1997. – № 5. – С. 24–40.

Військові товариші / Компут 1729 р. (Вст. ст., публ. В. Панашенко // Київ. старовина. – 1998. – № 3. – С. 166–174.

Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765–1769 рр. / упоряд., вступ. ст. і ком. Ю. Волошина. – К.: Наш час, 2012.

Монографії і статті

Барловська А. До питання про родинні пріоритети козацької старшини другої половини XVII – XVIII ст. (за матеріалами духовних заповітів) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 1. – С. 33–36.

Вирський Д. “Українне місто” Кременчук від заснування до року 1764-го. – 2-е вид. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2011.

Волошин Ю. Козаки і Посполиті. Міська спільнота Полтави другої половини XVIII століття. – К.: К.І.С., 2016.

Волошин Ю. Міграція російських старовірів на територію Гетьманщини у світлі переписів першої половини XVIII ст. [Дод.: Документи] // Київ. старовина. – 2001. – № 3. – С. 130–162.

Волошин Ю. Розкольницькі слободи на території Північної Гетьманщини у XVIII столітті (історико-демографічний аспект). – Полтава, 2005.

Гаєцький Ю. Походження старшинських родів в Гетьманщині // Укр. культура. – 1995. – № 4. – С. 32–34.

Горобець В. Конфлікт і влада в ранньомодерній Україні. Сотник новгород-сіверський проти гетьмана Війська Запорозького, 1715–1722. – К., 2016.

Горобець В. Конфліктне повсякдення місцевої влади Гетьманату середини XVIII ст.: полковник миргородський *versus* сотник цибулевський // Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах. – Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення. – К., 2012. – С. 253–286.

Горобець В. “Образ гонору царя і гетьмана” чи боротьба за владу на сотенному рівні: справа новомлинського сотника Григорія Шишкевича (1708–1722–1732) // Соціум. Альманах соціальної історії. – Вип. 11–12. – К., 2015. – С. 210–254.

Горобець С. Списки значкових товаришів Чернігівського полку 1732 та 1737 рр. // Сіверянський літопис. – 2009. – № 1 (79), січень – лютий. – С. 15–18.

Гуржий А.И. Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. – К.: Наук. думка, 1986.

Гуржій О. І. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України (друга половина XVII – XVIII ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994.

Дивний І. Козелецький військовий некрополь: Біогр. довід. – К.: Ін-т укр. археології, 1997.

Заруба В. М. Козацька старшина Гетьманської України (1648–1782): персональний склад та родинні зв'язки. – Дн.: Ліра, 2016.

Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини: енциклопедія. – К.: Стіло, 2010.

Кривошея В.В. Національна еліта Гетьманщини (Персональний склад і генеалогія). 1648–1782 рр. – К.: Ін-т ПІЕД НАН України, 1998.

Кривошея В. Українська козацька старшина. Ч. 1.: Урядники гетьманської адміністрації: Реєстр. – К.: Ін-т НВІП НАН України, 1997.

Кривошея І. Неурядова старшина Української козацької держави (XVII–XVIII ст.). – К., 2014.

Модзалевський В. Малоросійський родословник. – К.: Ін-т укр. археології, 1996. – К., 1998. – Т. V, вип. 2.

Окиншевич Л. Рада старшинська на Гетьманщині: історично-юридичний нарис // Хроніка – 2000. – К., 1998. – Вип. 27–28. – С. 192–210.

Панашенко В. Бунчукові, військові і значкові товариші в Гетьманщині // “Істину встановлює суд історії”: Зб. на пошану Федора Павловича Шевченка. – К., 2004. – Т. 2: Наукові студії. – С. 291–347.

Панашенко В. В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1995.

Пришляк В. Генеральний писар Михайло Турковський // Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – С. 142 – 158.

Пришляк В. Генеральна старшина за гетьмана Данила Апостола: обозний Яків Лизогуб // Кризь століття : [студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди 80-річчя]. – Львів, 2012. – С. 575–595. – (НТШ. Українознавча наукова бібліотека НТШ; ч. 33).

Пришляк В. Соціальна еліта за гетьманування Данила Апостола // Українська держава другої половини XVII–XVIII ст.: політика, суспільство, культура. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – С. 159–202.

Пришляк В. Торговці Гетьманщини у першій половині XVIII ст. // Київ. старовина. – 2001. – № 6 (342). – С. 66–72.

Ринсевич В. Розпорядчі документи сотників Гетьманщини другої половини XVII століття (за колекцією О. Лазаревського) // Київ. старовина. – 2000. – № 1. – С. 30–35.

Свербигуз В. Старосвітське панство. – Варшава: Studio Literka, 1999.

Сердюк І. Полкових городів обивателі: історико-демографічна характеристика міського населення Гетьманщини другої половини XVIII ст. – Полтава, 2011.

Сергійчук В. Генеральна старшина // Наука і суспільство. – 1990. – № 4. – С. 22–23.

Струкевич О.К. Генеральний підскарбій Яків Маркевич // Укр. іст. журн. – 1997. – № 5. – С. 87–97.

Швидько Г.К. Еволюція українського козацтва Гетьманщини в другій половині XVII – XVIII ст. // Проблеми історіографії та джерелознавства історії Запорізького козацтва. – Запоріжжя, 1993. – С.14-17.

Gajecy G. The Cossack Administration of the Hetmanate. – Cambridge, Mass., 1978. – Vol. 1–2.

Okinshevich L. Ukrainian Society and Government, 1648–1781. – Munich, 1978.

Тема 5. Економічний розвиток (2 год.)

Вплив політичних чинників на розвиток економіки Гетьманщини. Торговельно-економічна політика гетьманів. Демографічні зміни. Міграційний рух і сільське господарство. Зміни у землеволодінні. Урбанізаційні процеси. Українські фінанси. Специфіка господарського розвитку регіонів Гетьманщини. Ремесла і промисли. Товарне виробництво. Торгівля. Торговельні комунікації та їх правове регулювання. Митна система. Індукта і ебекта. Ярмарки і торги. Торговельні об'єднання. Соціоетнічна структура торгівців. Товарний асортимент міжрегіонального та міжнародного товарообміну в Гетьманщині.

Література:

Публікації джерел

Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. документів. – К.: Наук. думка, 1993.

Монографії та статті

Борисенко В. Й. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. – К.: Наук. думка, 1986.

Герасименко Н. О. Міри земельних площ Лівобережної України (друга половина XVII – XVIII ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998.

Голобуцький В.О. Економічна історія Української РСР. Дожовтневий період. – К.: Вища шк., 1970.

Горобець В. Заборона Петра I на вивіз сала з України // Київ. старовина. – 1999. – № 6. – С.64–67.

Компан О. С. Міста України в другій половині XVII ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963.

Круглова Т. А. Экономическая структура городских хозяйств Левобережной Украины XVIII в. (по материалах Генеральной описи 1765 – 1769 гг.). – М.: Изд-во МГУ, 1986.

Мельник Л. Економічна політика царизму щодо Гетьманщини (перша чверть XVIII ст.) // Історія України. – 1997. – № 43. – С. 1–3; № 44. – С. 6.

Мельниченко В. М. Торговельні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. // Укр. істор. журн. – 1998. – № 1. – С. 69-75.

Пришляк В. До історії взаємин між західними і східними землями України за доби Гетьманщини // Україна в минулому: Зб. статей. – К., Львів, 1992. – Вип. 1. – С. 72–82.

Пришляк В. До питання про міжрегіональний та міждержавний товарообмін в українських землях першої половини XVIII століття // Записки НТШ. – Львів, 1997. – Т. ССXXXIII: Праці Історично-філософської секції. – С. 47–68.

Пришляк В. До питання про торговельні комунікації та митні системи українських земель першої половини XVIII століття // Записки НТШ. – Львів, 2000. – Т. ССXL: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін.

Пришляк В. Політико-економічні аспекти інтеграції українських земель за доби Гетьманщини // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові (лютий 1992 р. – жовтень 1993 р.). – Львів, 1994. – С. 32–43.

Пришляк В. Торговля в Гетманщині періода Івана Мазепи // Іван Мазепа та його доба / Iván Mázepa és kora. Матеріали Міжнародної наукової конференції (Будапешт, листопад 2000 р.). – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – С. 40–46.

Пришляк В. В. Волинська примітка в австрійсько-польському трактаті 1727 року про українську торгівлю із Силезією // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки : іст. науки. – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – № 22. – С. 188–195.

http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvnu/istor/2009_22/R4/Pryshliak.pdf

Пришляк В. Якимовичі в Гетьманщині // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність [зб. наук. праць]. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2012. – Вип. 21: SCRIPTA MANENT : [ювілейний зб. на пошану Богдана Якимовича]. – С. 656–667, 934–935, 951.

http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Uks/2012_21/56Prishlyak.pdf

Савченко О. Економічний розвиток Новгород-Сіверського намісництва (за даними опису 1779–1781 рр.) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 6. – С. 62–70.

Смолка А.О. Соціально-економічна думка та політика в Україні XVII – початку XVIII ст. – К.: Тов. “Задруга”, 1996.

Смолка А.О. Соціально-економічний зміст Конституції Пилипа Орлика // Економіка України. – 1996. – № 6.

Шевченко Ф.П. Сторінки міжнародних економічних зв'язків України в XVIII ст. // Старожитності Русі-України: Зб. наук. пр. / Присв. 70-річчю М. Ю. Брайчевського. – К.: Київ. академія євробізнесу, 1994. – С. 249–260.

Krawchenko V. Petrine Mercantilist Economic Policies toward the Ukraine // Ukrainian Economic History: Interpretive Essays / I. S. Koropeckyj – ed. – Cambridge, Mass., 1991. – P. 186 – 209.

Тема 6. Військо в Гетьманщині (практичне заняття – 2 год.)

Військово-політична система Гетьманської України та її складові елементи. Принципи організації управління та забезпечення війська. Озброєння. Військові клейноди. Наймане (охотницьке) військо. Бойова діяльність та військове мистецтво. Сторожова і допоміжна служба. Фортеці і форпости. “Українська лінія” 1731–1733 рр.: зовнішній вигляд, розміри і структура. Спорудження. Гарнізони і поселення на “Українській лінії”. Війни. Козацтво у військових походах. Допоміжна служба та економічне забезпечення українським населенням царської армії.

Література :

Публікації джерел

Ситий І. До історії українського війська: Списки бунчукових товаришів та сотників 1733 р. // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5 (35). – С. 139–143.

Монографії та статті

- Апанович О. Збройні сили України першої половини XVIII ст. – К.: Наук думка, 1969; передрук – Дн., 2004.
- Гуржій О.І. Військова діяльність гетьмана І. Скоропадського (1708-1722 рр.) // Сторінки воєнної історії України. Зб. наук. ст. – Вип. 2. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998. – С.77–102.
- Дашкевич Я. Гетьманська Україна: Полки, полковники, сотні. Лівобережжя // Пам'ятки України. – 1990. – № 2. – С. 11–13; № 3. – С. 18–20.
- Заїка Г. П. Українська лінія. – 2-е вид., доп. – К.: Вид. О. Філюк, 2015.
- Заруба В. Охотницьке (наймане) військо на Лівобережній Україні в останній чверті XVII століття // Записки НТШ. – Львів, 1993. – Т. ССХХV: Праці Історично-філософської секції. – С. 232–257.
- Заруба В.Н. Украинское казачье войско в борьбе с турецко-татарской агрессией (последняя четверть XVII в.). – Х.: Основа, 1993.
- Мельник Л. Введення й розташування російських військ в Україні (перша чверть XVII ст.) // Історія України. – 1997. – № 42. – С. 4-5.
- Панашенко В.В. Полкове управління в Україні (середина XVII – XVIII ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1997.
- Пірко В. Оборонні споруди межиріччя Дніпра і Сіверського Дінця (друга пол. XVII–XVIII ст.). – Донецьк, 2007.
- Путро О. Українське козацьке військо // Київ. старовина. – 1997. – № 6. – С. 3–33; 1998. – № 1. – С. 3–25.
- Радакова О. Українські козаки на Ладозькім каналі // Укр. світ. – 1992. – № 3–6. – С. 31–33, 38–40.
- Репан О. Іржа на лезі: Лівобережне козацтво і російсько-турецька війна 1735–1739 років. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009.
- Репан О. Мобілізація козаків Гетьманщини для воєнних походів у 1735-1738 роках // Київ. старовина. – 2000. – № 1. – С. 18–30.
- Сокирко О. Лицарі другого сорту. Наймане військо Лівобережної Гетьманщини 1669–1726 рр. – К.: Темпора, 2006.
- Сокирко О. Охотницьке військо Лівобережної Гетьманщини: історія виникнення // Київ. старовина. – 1998. – № 4. – С. 11–21.
- Сокирко О. Сердюцька піхота українських гетьманів // Київ. старовина. – 1999. – № 6. – С. 49–63.
- Сокирко О. Хліб насущний гетьманського найманця // Молода нація: альманах / Історія. – К.: Смолоскип, 2000. – № 1. – С. 179 – 199.
- Стороженко І. С. Збройні сили України від останньої третини XVII ст. до кінця XVIII ст. // Укр. іст. журн. – 1998. – № 1. – С. 87–93.

Тема 7. Українське право і судочинство доби Гетьманщини

(практичне заняття – 2 год.)

Суспільно-історичні умови виникнення, розвитку і діяльності судів. Іноземні джерела права Гетьманщини: Литовський статут, магдебурзьке німецьке право, російське право. Звичаєве право. Земельне право Лівобережної України.

“Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р. – юридичний кодекс Гетьманщини. Кодифікація українського права у другій половині

XVIII ст. Збірники “Суд і розправи в правах малоросійських” (1750 р.) Ф. Чуйкевича, “Екстракт малоросійських правил” (1767 р.) і його доопрацювання 1786 р.

Судова реформа 1760–1763 рр. К. Розумовського. Особливості процесуальної практики в Гетьманщині.

Література:

Публікації джерел

Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. документів. – К.: Наук. думка, 1993.

Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 1997.

Собрание малороссийских прав 1807 г. – К.: Наук. думка, 1993.

Монографії і статті

Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2000.

Бойко І. Про цивільне право Гетьманщини за Кодексом 1743 року // Право України. – 1999. – № 3. – С. 88–90.

Грабова Н. Печатки адміністративно-судових установ Лівобережної України // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т. ССХХІІ: Праці Історично-філософської секції. – С. 270–291.

Гуржій О. І. Право в Українській козацькій державі. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994.

Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. – К.: Основи, 1996.

Падох Я. Грунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині XVII – XVIII ст. / Ред. О.Купчинський. – Львів: НТШ, 1994.

Падох Я. Лев Окіншевич, видатний історик державного права України-Гетьманщини. – Нью-Йорк; Мюнхен, 1985.

Пашук А.Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII – XVIII ст. (1648–1782 рр.). – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1967.

Правознавча спадщина Глухівщини / За ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2008.

Стецюк Б. Лексика на означення свідків і свідчень в процесуальному праві Гетьманщини // Наук. вісник ВДУ: Філолог. науки (слов’янська філологія). – Луцьк, 1997. – № 12. – С. 55–57.

Яковлів А. Український кодекс 1743 р. “Права, по котрым судится малороссийский народ”. Його історія, джерела та системний виклад змісту // Записки НТШ. – Т. 4(159). – Мюнхен, 1949.

Тема 8. Україна – Гетьманщина і Російська імперія кінця XVII – XVIII ст.: аналіз політичних відносин (практичне заняття – 2 год.)

Головні етапи українсько-російських політичних взаємин. “Зрада” Мазепи та її наслідки. Політична автономія Гетьманщини в роки становлення Російської імперії. Колезька реформа в Україні. Політичні та юридичні аспекти заснування і діяльності Малоросійської колегії. Загострення

політичного конфлікту: Полуботок – Петро І. Продовження процесу інкорпорації України до складу Російської імперії та ліквідація царизмом автономії Гетьманщини. Суспільно-історичні наслідки остаточної втрати української автономії.

Література:

Публікації джерел

Прошение малороссийского шляхетства и старшин вместе с гетманом о восстановлении разных старинных прав Малороссии (1763 г.) / Авт. публ. та приміт. О. К. Струкевич // Укр. іст. журн. – 1993. – № 7 – 8. – С. 88 – 101; № 9. – С. 87 – 95.

Пункты секретные тайному советнику Федору Наумову / Публ. В. Горобця // Укр. іст. журн. – 1993. – № 2–3. – С. 73–75.

Монографії і статті

Артамонов В.А. Россия и Речь Посполитая после Полтавской победы (1709–1714 гг.). – М.: Наука, 1990.

Бобылев В.С. Внешняя политика России эпохи Петра І. – М.: Изд-во Ун-та дружбы народов, 1990.

Василенко М. Борець чи гнобитель? З приводу ювілею Павла Полуботка // Україна. – 1990. – № 51–52.

Горбань М. Слово й діло государеве. – К.: Обереги, 1994.

Горобець В.М. Від союзу до інкорпорації: українсько-російські відносини другої половини XVII – першої чверті XVIII ст. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1995.

Горобець В. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра І. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998.

Горобець В.М., Струкевич О.К. Українсько-російські політичні відносини другої половини XVII – XVIII ст.: тенденції, характер, етапи // Укр. іст. журн. – 1997. – № 1. – С. 22–43.

Іван Мазепа і Москва. Історичні розвідки і статті. – К.: Рада, 1994.

Історія України в особах: Козаччина / Упор. В. Горобець. – К.: Україна, 2000.

Каппелер А. Мазепинцы, малороссы, хохлы: украинцы в этнической иерархии Российской империи // Россия – Украина: история взаимоотношений. – М., 1997. – С. 125–144.

Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / пер. з нім. Х. Назаркевич; наук. ред.: М. Г. Крикун. Львів: Вид-во Укр. католицького ун-ту, 2005.

Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830 рр. / Пер. з англ. – К.: Основи, 1996.

Нольде Б. Автономія України з історичного погляду / Пер. і передмова М. Залізняка. – К.: Україна, 1995.

Струкевич О.К. Україна – Гетьманщина та Російська імперія протягом 50-80-х рр. XVIII ст. (політико-адміністративний аспект проблеми). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1996.

Таїрова-Яковлева Т. Иван Мазепа і Російська імперія: історія “зради”./ пер. з рос. о. Ю. Мицика. – К.: Кліо, 2013.

Чехович В. Гетьманські статті XVII – XVIII ст. // Політологічні читання. – 1995. – № 3. – С. 250–257.

Kamiński A.S. Republic vs Autocracy: Poland-Lithuania and Russia, 1686-1697. – Cambridge, Mass.: Harvard Ukrainian Research Institute, 1993.

Subtelny O. Domination of Eastern Europe. Native Nobility's and Foreign Absolutism 1500–1715. – Alan Sutton, Glonchester, 1986.

Тема 9. Культурне життя Гетьманщини (практичне заняття – 2 год.)

Загальна характеристика розвитку культури. Вплив політичних чинників на формування ментальності українського народу. Роль православної церкви в культурному процесі.

Освіта, наука, книгодрукування. Києво-Могилянська академія. Чернігівський і Переяславський колегіуми.

Інтелектуальна еліта в суспільно-політичному та культурно-мистецькому житті Гетьманщини.

Феномен козацького бароко: архітектура, малярство, музика.

Література “канцеляристів”.

Історизм українського фольклору козацько-гетьманської доби.

Література

Публікації джерел

Величко С. Літопис. – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2.

Героїчний епос українського народу. Хрестоматія. - К.: Либідь, 1993.

Григорович-Барський В. Мандрі по Святим місцям Сходу з 1723 по 1747 рік. – К.: Основи, 2000.

Золоте чересло. Книга народних ремесел, звичаїв та побуту в Україні, писана Климентієм Зіновієвим, поетом кінця XVI – початку XVIII ст.. / Упоряд. В. Шевчук, О. Шугай. – К.: Мистецтво, 2009..

Софонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх. – К.: Наук. думка, 1992.

Українська література XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1983.

Монографії та статті

Апанович О.М. Урядові службовці Гетьманщини – українська інтелігенція XVIII ст. // Укр. іст. журн. – 1997. – № 2. – С. 92–97.

Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. – К.: Обрій, 1992.

Вечерський В. Меценатство української еліти в глухівський період Гетьманщини // Сучасність. – 1997. – № 3. – С.35–44.

Вишивка козацької старшини XVII–XVIII століть. Каталог колекції Чернігівського обл. іст. музею ім. В. В. Гарновського / Укл. Віра Зайченко. – К.: Родовід, 2001.

Голубенко П. Д. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. – К., 1993.

Горенко Л. Гетьмани та козацька старшина як культурно-освітні діячі другої половини XVII-XVIII ст. в Україні // Нар. творчість та етнографія. – 2000. – № 2–3. – С. 16–23.

Дзюба О. Приватне життя козацької старшини XVIII століття (на матеріалах епістолярної спадщини). – К., 2012.

Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–VIII ст. – К.: Наук. думка, 1983.

Ісаєвич Я. Д. Джерела з історії української культури доби феодалізму XVI- XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1971.

Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1996.

Іван Мазепа і мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII ст.: Наук. зб. / упоряд. І. Скочиляс. – Львів, 2011.

Історія української культури: У 5 т. – К., 2003. – Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть.

Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України / Перекл. з англ. С. Грачова. – К., 2004.

Когут З.Е. Розвиток малоросійської самосвідомості і українське національне будівництво // Зустрічі. – Варшава, 1991. – № 2. – С. 161–174.

Корчмарик Б. Духовні впливи Києва на Московщину в добу Гетьманської України. – Львів, 1993.

Липинський В. Данило Братковський // Волинь. - Луцьк, 1995. – Ч. 2.

Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: У 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т. 1.

Логвин Г. Бароко в архітектурі Києва XVII-XVIII ст. // Хроніка-2000. – К., 1997. – Вип. 17–18. – С. 45–61.

Маланюк Є. *Illustrissimus Dominus Mazepa* – тло і постать / Андрусак М. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч. – К.: Обереги, 1991.

Маланюк Є. Книга спостережень. – К.: Атіка, 1995.

Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К.: Абрис, 1994.

Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – Вид. 3-є, доповн. і випр. – Нью-Йорк; Київ, Львів; Острог; Торонто, 2003.

Оглоблин О. “Люди старої України” та інші історичні праці. – Острог; Нью-Йорк, 2000.

Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури. – К., 2005.

Пилип Орлик: життя, політика, тексти: матеріали Міжнародної наукової конференції “*Ad fontes*” до 300-ліття Бендерської конституції 1710 р. / ред.- упоряд. Н. Яковенко. – К., 2011.

Пляшко Л.А. Подорож до міста XVIII століття. – К.: Наук. думка, 1980.

Пляшко Л. Сорочинський іконостас. Ознаки стилю рококо. – К.: Українознавство, 2001.

Попович М. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 1998.

Посохова Л. Ю. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегами України наприкінці XVII – на початку XIX ст.. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011.

Пришляк В. Григорій Граб’янка (Історико-генеалогічна розвідка) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність [зб. наук. праць]. – Л., 2011. – Вип. 20: *ACTES TESTANTIBUS*: Ювіл. зб. на пошану Леонтія Войтовича. – С. 550–568.

Пришляк В. Культурний простір Гетьманщини доби Данила Апостола // *Studia Ucrainica Varsoviensia*. – Nr 3. – Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2015. – S. 331–346.

Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: Довіра, 1992.

Степовик Д. Українська гравюра бароко. – К.: Кліо, 2013.

Струкевич О. К. Українська “нація до націоналізму”: пошуки критеріїв ідентичності в Україні - Гетьманщині XVIII ст. // Укр. істор. журн. – 1999. – № 6. – С. 17–33.

Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. / Пер. з рос. – К.: Кліо, 2017.

Трофимук О. Літературний текст бароко як відображення світогляду доби (на матеріалі Конституції Української гетьманської держави) // *Mediaevalia Ucrainica*: Ментальність та історія ідей. – К., 1993. – № 2. – С. 25–35.

Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. – К.: Academia, 2001.

Шевчук В. Козацька держава: Етюди до історії українського державотворення. – К.: Абрис, 1995.

Яременко. М. «Академіки» та Академія. Соціальна історія освіти й освіченості в Україні XVIII ст. – Харків: Акта, 2014.

Łuźny R. Ruś-Ukraina (wiek X–XVIII) i wiedza o niey w źycin kulturalnym Polski – wczoraj i dziś // Krakowski zeszyty ukrainoznawcze / Краківські українознавчі зошити. – Kraków / Краків, 1993. – Т. I–II. – S. 9–16.

Saunders D. The Ukrainian Impact on Russian Culture. 1750–1850. – Edmonton, 1985.

4. Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна складається із двох змістових модулів.

Таблиця 2.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)	Інд.	Конс.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Питання історіографії, археографії, палеографії історії козацької України останньої чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.							
Вступна лекція.	6	2		1	1	2	
Тема 1. Джерельна база для вивчення історії Гетьманщини	9	4		2		3	
Тема 2. Гетьманщина в українській історіографії кінця XVIII ст. – початку XXI ст.	11	4		3		3	1
Разом за змістовим модулем 1	26	10		6	1	8	1
Змістовий модуль 2. Політична, економічна і культурна історія козацького Гетьманату в останній чверті XVII – XVIII ст.							
Тема 3. Політична історія Гетьманщини	6		2	2		2	
Тема 4. Соціальна структура суспільства Гетьманської України	7	2		2	1	1	1
Тема 5. Економічний розвиток	4	2		1		1	
Тема 6. Військо в Гетьманщині	4		2	1		1	
Тема 7. Українське право і судочинство доби Гетьманщини	4		2	1		1	
Тема 8. Україна – Гетьманщина і Російська імперія кінця XVII – XVIII ст.: аналіз політичних відносин	6		2	1	1	1	1
Тема 9. Культурне життя Гетьманщини	3		2			1	
Разом за змістовим модулем 2	34	4	10	8	2	8	2
Усього годин	60	14	10	14	3	16	3

6. Самостійна робота.

Самостійна робота передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу по кожній темі та навчальної літератури з переліку рекомендованої викладачем літератури відповідно до структури навчальної дисципліни. Загалом на самостійну роботу виділено 88 годин. Сюди враховано час, який студент виділяє для підготовки до двох модульних контрольних робіт.

7. Методи навчання: словесні, наочні, практичні.

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік. Студенти мають можливість не скласти іспит, отримавши за семестр не менше 75 балів.

Перелік контрольних питань для заліку:

1. Виникнення і розвиток Гетьманщини: визначення території та термінології.
2. Періодизація історії Гетьманщини.
3. Загальний огляд та класифікація джерельної бази.
4. Архівні публікації джерел.
5. Історіографія історії Гетьманської України кінця XVIII ст.
6. Історіографічні праці XIX ст. про Гетьманщину.
7. Історіографія історії Гетьманщини першої половини XX ст. (до 1939 р.)
8. Українська радянська історіографія історії Гетьманщини.
9. Гетьманська Україна в діаспорній історичній українці.
10. Олександр Лазаревський - знавець джерел з історії Гетьманщини.
11. Вадим Модзалевський –дослідник генеалогії Гетьманщини.
12. Іван Джиджора - історик Гетьманщини XVIII ст.
13. Академік Михайло Слабченко та його праці з історії Гетьманщини.
14. Олександр Оглоблин - дослідник Гетьманської України.
15. ВУАНівський період студій історії Гетьманщини.
16. Вадим Дядиченко та його «Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII - початку XVIII ст.».
17. Сучасні проблеми дослідження історії України доби Гетьманщини.
18. Соціальна структура Гетьманщини в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.
19. Політична історія Гетьманщини: від Івана Мазепи до Кирила Розумовського.
20. Українське право і судочинство доби Гетьманщини.
21. Полкове управління в Гетьманщині.
22. Козацький устрій Правобережної Гетьманщини в останній чверті XVII - перше десятиліття XVIII ст.
23. Економічний розвиток.
24. Культурне життя Гетьманщини: козацьке бароко.

25. Прихід до влади та державна діяльність гетьмана Івана Мазепи.
26. Дискусійні точки зору з приводу історичної постаті Івана Мазепи.
27. Основні напрями соціально-економічної політики Івана Мазепи.
28. Гетьманщина у Північній війні.
29. Шведсько-український союз 1708 р..
30. Крах планів Івана Мазепи. Зруйнування Батурина. Полтавська катастрофа.
31. Мазепинець Пилип Орлик.
32. «Правовий уклад та конституції відносно прав і вольностей Війська Запорозького...»
33. Похід Пилипа Орлика на Правобережну Україну 1711 р.
34. Гетьманич Григорій Орлик та його доля.
35. Подальше обмеження автономії за Івана Скоропадського. Решетилівські статті 1709 р.
36. Перша Малоросійська колегія.
37. Правління наказного гетьмана Павла Полуботка.
38. Відновлення гетьманства за часів Данила Апостола. «Рішительні пункти» 1728 року.
39. «Генеральне слідство про маєтності».
40. Гетьманщина в період «Правління гетьманського уряду».
41. «Права, за якими судиться малоросійський народ».
42. «Золота осінь» гетьманату. Кирило Розумовський: український гетьман чи російський граф?
43. Реформи Кирила Розумовського в Гетьманщині.
44. Глухівська петиція. Автономістичні прагнення козацької старшини.
45. Скасування інституту гетьманства.
46. Друга Малоросійська колегія.
47. Законодавча комісія 1767–1768 рр.
48. Україна - Гетьманщина та Російська імперія кінця XVII – XVIII ст.: оцінка політичних відносин.
49. Ліквідація залишків автономного устрою і остаточна інкорпорація Гетьманщини у 70-80-х роках XVIII ст.
50. Роль і місце Гетьманщини в історії України.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання:

- а) поточний контроль за роботою та рівнем знань та вмій через усне та письмове опитування;
- а) письмові контрольні та самостійні роботи;
- б) тестові завдання;
- в) співбесіди на консультаціях;

11. Розподіл балів.

Поточний контроль (мах - 40 балів)		Модульний контроль (мах - 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	МКР 1	МКР 2	
12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	30	30	100

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом семестру:

- 8 балів додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 25 % практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє окремі властивості, спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру, за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, провести за зразком економічні розрахунки; слабо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення економічних понять, категорій, однак із помилками, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, економічні ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами
Достатній (алгоритмічний-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати термінологію, скласти прості таблиці, схеми

	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює суспільні події в державі і за рубежом, вміє аналізувати, робити висновки до економічних розрахунків; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує економічні знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить економічні поняття, формулювання законів, нормативних документів, може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних умовах, ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, процеси, самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну, знає суміжні дисципліни, використовує знання, аналізуючи економічні явища
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо, оцінювати економічні явища в суспільстві, виявляє свою життєву позицію
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує Інтернет, моделює економічні ситуації в нестандартних умовах

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на контрольних роботах

1 бал – студент може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

2 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

4 бали – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

6 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

8 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

10 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

12 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

14 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

16 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

18 балів – студент володіє узагальненими поняттями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

20 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує

науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Методичне забезпечення: навчальні посібники, у тому числі електронні версії, збірники тестових завдань, навчально-методичні розробки, опорні конспекти лекцій; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни; нормативні документи МОН України; ілюстративні матеріали щодо змісту модулів та окремих тем.

Перелік методичних видань

для забезпечення вивчення навчальної дисципліни:

Навчально-методичний практикум *“Історія України: козацько-гетьманська доба (друга половина XVI – кінець XVIII)”* для студентів спеціальності *“Історія”* / Укл. О. Лильо. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. – 294 с.

Яковенко Н. *Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України.* –2-е вид., перероблене та розшир. / Наталя Яковенко. – Київ: Критика, 2005. – 584 с.

Пришляк В. В. *Історія України:* Навчальний посібник для студентів вузів. У 2 ч. Ч. 1: *Від давніх часів до кінця XVIII ст.* / В. В. Пришляк. – Брест: Вид-во УО “БрДУ ім. О.С. Пушкіна”, 2004. – 166 с.

Рекомендована література

Апанович О. М. *Збройні сили України першої половини XVIII ст.* 2-е вид. Дн., 2004.

Бовгиря А. *Козацьке літописання в рукописній традиції XVIII ст. Списки та редакції творів.* Київ, 2010.

Брехуненко В. *Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII –XVIII ст.* Київ, 2014.

Верстюк В. Ф., Горобець В. М., Толочко О. П. *Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах. Т. 1: Українські проекти в Російській імперії.* Київ, 2004.

Голобуцький В. *Запорозьке козацтво.* Вид. 2-е. Київ, 1994.

Горобець В. *Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України.* Київ, 2009.

Горобець В. *“Волимо царя східного...”.* Український Гетьманат і російська династія до і після Переяслава. Київ, 2007.

Горобець В. *Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра I.* Київ, 1998.

Дашкевич Я. *Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Упоряд. А. Гречило, М. Капраль, А. Фелонюк.* Львів, 2011.

Дзюба О. *Приватне життя козацької старшини XVIII століття (на матеріалах епістолярної спадщини).* Київ, 2012.

До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. Т. 1–2. Львів, 2004.

Іван Мазепа і мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII ст.: Наук. зб. / упоряд. І. Скочиляс. Львів, 2011.

Ісаєвич Я. *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми.* Львів, 2002.

Історик Олена Компан. Матеріали до біографії / Упоряд. Я. Компан. Київ, 2007.

Історія українського козацтва. Нариси у 2 т. Київ., 2006–2007.

Історія української культури. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII ст. Ред. В. Смолій. Київ, 2002.

Коваленко О. Б. *Павло Полуботок – політик і людина.* Чернігів, 1996.

Когут З. *Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України.* Перекл. з англ. С. Грачова. Київ, 2004.

Когут З. *Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830.* Перекл. з англ. Київ, 1996.

Кравченко В. В. *Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.).* Київ, 1996.

Крізь століття : Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди 80-річчя. Львів, 2012.

Лисяк-Рудницький І. *Історичні есе. Т. 1. Упор. Я. Грицак.* Київ, 1994.

- Луняк Є. *Козацька Україна у французьких історичних дослідженнях*. Київ; Ніжин, 2012.
- Маслійчук В. *Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст.* Харків, 2009.
- Микитась В. *Давньоукраїнські студенти і професори*. Київ, 1994.
- Мишанич Я. *“Історія Русів”: історіографія, проблематика, поетика*. Київ, 1999.
- Мордвінцев В. М. *Російське самодержавство і Українська Православна Церква в кінці XVII – XVIII ст.* Київ, 1997.
- Наливайко Д. *Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст.* Київ, 1998.
- Оглоблин О. *Гетьман Іван Мазепа та його доба*. – Вид. 3-є, доповн. і випр. – Нью-Йорк; Київ, Львів; Острого; Торонто, 2003.
- Павленко С. *Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники*. Київ, 2004.
- Переяславська рада 1654 року (історіографія та дослідження)*. Збірник статей. Київ, 2003.
- Пилип Орлик: життя, політика, тексти: матеріали Міжнар. наук. конф. “Ad Fontes” до 300-ліття Бендерської конституції 1710 р.*, (Київ, НаУКМА, 14–16 жовтня 2010 року) Ред. Н. Яковенко. Київ, 2011
- Плохій С. *Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій*. Автор. пер. з англ. Київ, 2013.
- Плохій С. *Походження слов’янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі*. Автор. пер. з англ. Київ, 2015.
- Попович М. *Нарис історії культури України*. Київ, 1998.
- Посохова Л. Ю. *На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.* Харків, 2011.
- Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів*. Відп. ред. В. Смолій. Київ, 2014.
- Розумовська М. *Розумовські. Родина при царському дворі*. Пер. з нім. Київ, 2015.
- Соціум. Альманах соціальної історії*. Ред. В. Горобець, Н. Старченко. Вип. 1–12. Київ, 2002–2015.
- Степовик Д. *Українська гравюра бароко. Майстер Ілля, Олександр Тарасевич, Леонтій Тарасевич, Іван Щирський*. Київ, 2013.
- Субтельний О. *Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст.* Перекл. з англ. В. Кулик. Київ, 1994.

Таїрова-Яковлева Т. *Гетьмани України*. Історії про славу, трагедії та мужність. Пер. з рос. Н. Єгоровець. Київ, 2015.

Таїрова-Яковлева Т. *Іван Мазепа і Російська імперія: історія “зради”* Пер. з рос. о. Ю.Мицика. Київ, 2013.

Україна в Центрально-Східній Європі. Студії з історії XI–XVIII століть. Ред. В. Смолій. Вип. 1–15. Київ, 2000–2015.

Україна крізь віки: Зб. наук. праць на пошану академіка НАН України, професора Валерія Смолія. Київ, 2010.

Українська держава другої половини XVII–XVIII ст.: політика, суспільство, культура. Ред. В. Смолій. Київ, 2014.

Чухліб Т. *Козаки і монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648–1721 рр.* 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ, 2009.

Чухліб Т. *Секрети українського полівасалітету. Хмельницький –Дорошенко – Мазепа*. Київ, 2011.

Яковенко Н. *Вступ до історії*. Київ, 2007.

Яременко.М. *«Академіки» та Академія*. Соціальна історія освіти й освіченості в Україні XVIII ст. Харків, 2014.

<http://www.mazepa.name/>

<http://www.podrobnosti.ua/>

<http://www.history.org.ua/socium/contents.htm/>